

1977. MAR 17

MAGYARORSZÁG
Budapest

36251

Szociálpolitika

Kolduskrónika

Szalohumanizmus, anno 1906

Ruha nélkül otthon maradni

A hazai kolduskrónika talán legrégibb fejezetét Oláh Miklós esztergomi érsek 1536-ban kiadott „Hungaria” című művében írta meg. Az egykori Arad megyei Simánd mezővárost csupa riasztóan nyomorék ember lakta. Ezek a nyomorékok zárt közösségekben éltek, ép embert nem fogadtak be maguk közé. Hogy zárt társadalmuk fennmaradjon, újszülöttjeiket nyomorékká csonkították. Ijesztő testi hibáik miatt ugyanis minden közteher viselése alól mentesültek, s joguk volt az országban bárhol éneklő koldulással megkeresni kenyereiket.

A XVIII. század krónikáinak egyik sűrűn visszatérő témája volt a kolduskérdés. A koldusnyomor a legszembetűnőbb természetesen mindig az ország legnépesebb városában, Pesten, illetve az 1873. évi egyesítés után Budapesten jelentkezett.

Egy tál leves

A tiszti főorvos 1874 novemberében drámai hangú beadvánnyal fordult a főváros tanácsához. A budapesti halandóság rendkívül nagy mértékének — írja többek között — a szegény lakosság egyre súlyosbodó nyomora az egyik legfőbb oka. A közelgő tél, a fokozódó inség még nagyobb áldozatokat fog követelni. Javasolja tehát, hogy kerületenként állítsanak fel melegedőhelyiségeket és népkonyhákat, ahol, ha nem is ingyen, de olcsó áron, naponta legalább egyszer tápláló, meleg levest adjanak a rászorulóknak.

A századforduló éveire tovább romlott a helyzet. 1901 januárjában 30 ezer a munkanélküli Budapesten, amelynek lakossága már megközelíti a háromnegyed milliót. A szervezett munkások beadvánnyal fordulnak a főváros közgyűléséhez, munkalehetőséget és nem alamizsnát követelve.

Néhány jellemző cím a korabeli sajtóból: „Koldusok hete”, „Nem boldog a koldus”, „Az utcasarok nyomora”, „A koldusvilág titkai”.

1906 januárjában — isten tudja immár hányadszor — „véglegesen rendezik” Budapesten a kolduskérdést. A recept a régi, 75 esztendő. Az utcákról kitiltják a kéregetőket, akikről a továbbiakban a fővárosi tanács közjótékonyági ügyosztálya fog „gondoskodni”. A lehetőségekhez mérten munkához juttatással vagy természetbeni adománnyal, végső esetben pedig pénzsegéllyel, aminek alapjait természetesen jótékonyág útján kívánják megteremteni.

A tekintélyes Budai Hírlap így kommentálja a dolgot: „... Úri bölcsességgel tehát kimondhatjuk, hogy néhány nap múlva Budapes-

kes vezetője elmondta az újságíróknak, hogy a főváros kerületei hetenként átlag 500 koldulási engedélyt adnak ki, de az engedély nélkül koldulók száma sokszorosa az engedélyeseknek.

Alig három év múlva, 1924 őszén, a főváros tiszti főorvosa jelentésében megállapítja: „Szociális szempontból a székesfőváros még soha sem volt oly szomorú helyzetben, mint aminőben most van... A kétségbeesett állapot okai: az elviselhetetlen drágasággal összefüggő nyomor, a kereseti viszonyok megromlása...”

És még csak ezután következnek

valójában alig tért el attól a módszertől, ahogyan a Pesti Jóttevő Asszonyi Egyesület 1830-ban rendezni vélte a kolduskérdést. Évekig tartó huzavona, rengeteg tanácskozás és politikai csatározás után, 1936 nyarán megszületett az előterjesztés. Az utcai koldulást megtiltják; kolduskatasztert készítenek; a nyilvántartásba vett koldusokat 80 pengő havi fizetéssel díjazott ferences és diakonissza nővérek fogják havonta egyszer a részükre kiutalt segéllyel felkeresni; az ehhez szükséges anyagi alapot adománygyűjtéssel szerzik meg; mintegy 150 ezer lakás bérlőjét és húszezer üzlet tulajdonosát rábírnák, hogy alamizsnamegváltásként havonta átlag egy pengőt adjon erre a célra; az adományokat havi 70 pengős fizetésért 200 „szellemi szükségmunkás” (az állás nélküli diplomás „koldusok”) negyedévenként váltott csoportja fogja begyűjteni.

A tervezet az úgynevezett „egri norma” mintájára készült. A fentiekben vázolt módszert ugyanis kísérletképpen először Egerben, aztán Kecskeméten, majd több más vidéki városban is bevezették.

A fővárosi közgyűlés jobboldali többsége végül is az eredeti előterjesztés árnyalatilag módosított javaslatát szavazta meg.

„Gyufaárusok”

A kolduskrónika a felszabadulással gyakorlatilag befejeződött. A költő annak idején, még a hárommillió koldus országáról beszélt. Manapság megszűntek azok a társadalmi körülmények, amelyek az emberek számottevő rétegét egyetlen létfenntartási lehetőségként a közadakozás irgalmára szorítanak. Napjainkban tehát nincsenek koldusok?

Hivatalos engedélyt nem adnak — nem is kér senki — kéregetésre. Egyetlen állampolgár személyi igazolványában sem szerepel a foglalkozási rovatban az a bejegyzés, hogy koldus. Am elfordul, hogy a Rákóczi út forgalmas árkaíjait alatt vagy az aluljárók lépcsőin feltűnik egy-egy csonkolt lábát mutogató, aprópénzzel telt sapkájával a járókelők szánalmára apelláló férfi.

A Váci utcában is előfordul olykor szurtos, a járókelőktől erőszakosan pénzt kunyeráló gyermekek siserahada. Vagy ki ne találkozott volna étteremben, eszpresszóban rozoga külsejű bácsival, akinél inkább tisztos szándékot mímelő ürügy az egy skatulya gyufa árusítása, semmint valódi cél. Ezek az emberek valóban a köz irgalmára szorultak?

Kétségtelen, hogy akadnak magányos munkaképtelenek. Számukra is biztosítja a minimális létfeltételeket a tanácstól kapott rendszeres segély (csaknem 5000 embert segít így a főváros) és az a lehetőség, hogy az öregek téli tüzelőt, a napközi otthonban ingyen étkezést kapjanak. Mindez persze sokkalta szerényebb segítség, mint amennyit a „darizással”, az utcai járókelők jótékony hajlamára való hatással meg lehet szerezni.

A társadalmi tennivaló két irányú. A valóban rászorultakat felkutatni, ha betegek, öregek, megfélemlítettben elhelyezni, illetve olyan mértékben segíteni, hogy ne szoruljanak utcai közadakozásra. A munkaképes ügyeskedőket, a koldulás egy-két régről megmaradt „császárat” pedig szigorúan felelősségre vonni. Hogy a kolduskrónika utolsó fejezete is a múlté legyen.

VAJDA GYULA

MELEGEDŐSZOBA BUDAPESTEN, 1934-BEN
Ezek a nyomorékok zárt közösségekben éltek

ten már nem lesznek koldusok. Mert ugyebár: aki nem látható, az nincsen. Ennél pedig nincs radikálisabb kúra. Ezek után bátran sétálhat már minden úriember és úrihölgy Budapest utcáin. Se a széperzékét nem bántják, se a szívét nem hasogatják többé a koldusok utálatos rongyai... Ez a szalohumanizmus és bűrójótékonyosság többet árt, mint használ. Nem a szegényeket, a koldusokat, hanem magát a szegénységet kell eltávolítani...”

Heti 500 engedély

A régi sémák alapján elképzelt rendezés után természetesen semmi sem változott a szegényügy terén. A gazdasági viszonyok nem javultak, a legelemibb életszükségleteket is nélkülöző emberek ezrei rövidesen ismét kiszivárogtak az utcára. A kéregetők hadát ezekben az években már a helyzettel visszaéelő álkoldusok, alvilági emberek, a nagyváros lumpen elemei is növelték.

A fővárosban legendák keltek szárnyra a dúsgazdag, sőt milliómos koldusokról. Bár valóban akadt közöttük sok tisztos jövedelemre szert tevő munkakerülő is, a jobboldali sajtónak a gazdag álkoldusokról szóló, végtelenen kiszínezett cikkei többnyire a kellően megalapozott szociálpolitika hiányának leplezését szolgálták.

Az egyik iskolát, ahol a szoptató anyáknak tejet osztanak, 1921 nyarán gyermekesereg rohanta meg „anyatejet” követelve. Ijesztően növekszik a 14 éven aluli prostituált leánygyermek száma. A gyermekek ezrei a ruházat teljes hiánya miatt az utcára sem mehettek ki, s így nem vehetik igénybe a külföldi missziók ingyen ebédjeit.

Ez év őszén a rendőrség illet-

a gazdasági világválság hosszan tartó éveit.

1930 tavaszán a gyárak ezerszámra bocsátják el munkásaikat. Számos üzemben csak kéthetenként, heti 28 órát, vagy háromhetenként csökkentett létszámmal egy-egy hetet dolgoznak. Hivatalos adatok szerint 1930-ban hetvenegyezen voltak munka nélkül, a valóságban ennél sokkal többen. Ebben a számban persze nincsenek benne a falusi nincstelnek koldussorban élő milliói sem.

Sipőcz Jenő, Budapest főpolgármestere 1932-ben beadvánnyal fordult segítségért a kormányhoz: „Miatán a rendkívüli válság következtében a munkaképes dolgozók egyre nagyobb tömege nem tud a létfenntartásáról, a családjáról gondoskodni, a főváros szociális feladatainak megoldása már leküzdhetetlen akadályokba ütközik.” Rendkívüli segélyek kiutalását és nagyarányú közmunkák megindítását kéri a belügyminisztériótól.

Lieber Endre, a főváros alpolgármestere egy rádióbeszédében a következőket mondta: „Kolduskérdés mindig volt és előreláthatólag mindig is lesz. Egy milliós világvárosnak ezt a szomorú, s az emberi méltóságot mélyen sértő jelenségét teljesen leküzdni szinte lehetetlen. Azok a fillérek, melyeket a munkába sietők lépten-nyomon adnak a koldusoknak, együtt jelentős összeget tesznek ki, s lényegesen kiegészítői a hatóság jótékony munkájának. Am a fillérek egy része álkoldusoknak jut, meg kell vizsgálni tehát az adakozás helyes és célravezető módját.” Kéri a közönséget, hogy továbbra is adjon alamizsnát, „de okosan, eredményesen, a köz javának megfelelő módon”.

A rádióbeszéd már sejtetni engedte a koldusprobléma hivatalosan elképzelt megoldásának későbbi életbe léptetett formáját. Ez